

XIV

III.

1963

✓ VESTNIK

NOTICIERO

VESTNIK je glasilo slovenskih protikomunističnih borcev. ● Izdaja ga konzorcij. ● Predsednik ing. Tone Matičič, upravnik Janez Kralj, urednik Pavle Rant, korektor Dušan Dimnik.

Uredništvo in uprava: Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina. ● Naročnina: Južna Amerika 220,— pesov odn. enakovrednost v dolarju, USA in Kanada — 2,50 dolarja letno, Anglija in Avstralija — 1 funt šterling, evropske države — 1,50 dolarja.

Editor: Eduardo Škulj; presidente del consorcio: ing. Antonio Matičič, redactor Pablo Rant — Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, T. E. 33-7213, Buenos Aires, Argentina

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 700.070.

„Vestnik“ es el Informativo de los Ex-combatientes anticomunistas eslovenos
„Vestnik“ is the voice of Slovenian anticomunist veterans.

KONZORCIJ VESTNIKA IN UREDNIŠTVO TER UPRAVA ŽE-
LIJO VSEM NAROČNIKOM, VSEM SOBORCEM IN VSEM BRAV-
CEM VELIKO PIRHOV ZA PRAZNIK VSTAJENJA, OBENEM PA
TUDI BLAGOSLOVA VSTALEGA ZVELIČARJA.

UREDNIKOV BUNKER

Naslovna stran. — V prejšnji številki je pomotoma izpadla navedba, da je na naslovni strani prikazana televizijska postaja in žičnica na Krvavcu. V tej številki je pa planinska skakalnica, povedano za tiste, ki tega še ni so ugotovili sami, ko so revijo dobili v roke.

Grmade pod Gorjanci. — Žal še ni prispel tekst, ki ga uredništvo vsak čas pričakuje, da bi lahko nadaljevali to pričevanje soborcev Franceta Gruma in Ivana Korošca. To pot jo je pošta — kje ne vemo — zagodla tudi Vestniku.

VSEBINA: Neznanim in pozabljenim v spomin (Pavle Rant) — Strnimo se v enoto (V. S., Brazil) — Spomin na trpljenje in preganjanje (Florijan Slak, Kanada) — Kakšna naj bi bila naša bodoča vojska (Radivoj Rigler, Argentina) — Ljubljana, 29. decembra 1962 (et, Argentina) — Živela svoboda! — Kraljeva dediščina — Borci pišejo (S. Č., Argentina) — Stoletnica Južnega Sokola (A. Š., Argentina) — Društvene novice

Neznanim in pozabljenim v spomin

Bilo je pred leti, ko je poljski kardinal Wiszinski prvič smel iti na uraden obisk v Rim. Sedeli smo v uredništvu Svobodne Slovenije in se menili, kako primeren bi bil uvodnik „Od Rožmana do Wiszinskega“. — Do uvodnika nikoli ni prišlo.

Leon XIII. je bil že dokaj v letih, ko je objavil *Rerum Novarum*. In Janez XXIII. je bil pri osemdesetih, ko je napravil — po mnenju svetovnega tiska — pravo revolucijo z Materjo in Učiteljico. Mi Slovenci smo takoj sledili Leonu XIII. in zato ni čudno, da je večina idej, ki so v Materi in Učiteljici prvič objavljene za široki svet, pri nas imela že skorajda domovinsko pravico: razvoj sam od Leona XIII. naprej je mnogo pripomogel, v okviru organizacij pa je bil program Družabne pravde. Slovenske Družabne pravde. In kakor ga danes med Družabno pravdo ni, ki bi šel Janezu XXIII. očitati, da jih je „prepisal“, tako tudi med nami ni borca, ki bi se štel za bolj papeškega kot papež. A kljub vsemu — „od Rožmana do Wiszinskega“ za nas borca mnogo pomeni.

Zakaj? — Pij XI. je komunizem obsodil. Povedal je, kako se je treba boriti proti njemu, ni pa povedal, kako je takrat, kadar ti pride komunist s puško na rami ali z revolverjem v roki na dom „svobodo“ oznanjat. Se pravi: Pij XI. je bil tako zelo trdno zaverovan v poštenost soljudi kakor mi, ki se nam je zdelo nemogoče, da bi se zaradi „politike“ pobijali z revolverji, kaj šele zaradi vere ali obrambe naroda in tradicij.

Tako se je zgodilo, da smo se s svojim škofom Gregorijem znašli sami, kljub vsem enciklikam, zakonom o zaščiti države in mednarodnim določbam. Škof Rožman je kot škof, pastir in učenik storil svojo dolžnost: Tisto dolžnost, ki je bila zasidrana v nauku Leona XIII. in Pija XI., v idejah Mahniča in globinah Ušeničnika: reševal je vero, narod, njegov obstoj in bodočnost. Znašli smo se sami: preprosti fantje na deželi, študentje v Ljubljani, slovenski ljudje kjer koli znotraj zaslužnjene Slovenije. Zdaj je komunizem tu! — to je bil zaključek. Kaj zdaj? Ali se smem braniti? Smem preiti v protinapad, če vem, da bodo zvečer napadli vas in odpeljali tega in tega, pobili te in te? Kaj??? — In fantje so premišljevali, premislili in se odločili: tolkli se bomo! To je bil sklep nekaterih, katerih imena se pogosto in včasih skorajda koledarsko točno ponavljajo; je pa bil tudi sklep mnogih, ki so danes neznani in žal, tudi pozabljeni. Sklep, do katerega

so prišli moralisti po dolгих letih študija, je preprost slovenski fant in mož napravil v nekaj dneh, morda urah: boril se bom, pa naj bo, kar hoče — pravica je na moji strani!

Teh fantov in mož se moramo letos še posebej spomniti. To so bili soborci iz prvih dni, ki so končali v dneh laškega propada. Le redki iz prvih časov so ostali v domobranskem obdobju. Večina prvih borcev je septembra 1943 izginila: tako ali tako — padlo je najboljšje, trdno in zvesto slovenstvo v obrambi domovine, vere in naroda.

Odšli so fantje in možje, odšel je naš škof Rožman. Zanje in za nas je bila in je nemogoča misel, da se da pod komunizmom živeti, najti neko pot sožitja, v katerem za vsako ceno rešuješ, kar se rešiti da. Kakor bi dejal: „tudi z vragom za reševanje duš!“ To nam ni ležalo, nam ne leži še danes. Smo pač taki, mi in bi bili tudi tisti, ki so septembra 1943 umrli.

A Wiszinski je bil v Rimu, ne enkrat, večkrat, bo kdo dejal. Tudi drugi so bili. Prav, že vedo, kaj delajo, bodo mnogi pripomnili. In res je: imajo svojo pot, ki se jim zdi pravilna. Če je res, bo pokazala bodočnost.

Vsekakor pa drži, da ideološke pravilnosti naše poti doslej še nihče ni zanikal: šli smo v boj s komunizmom, tudi z orožjem, ker smo se zavedali, da za naš narod rešitve v komunizmu ni, da naša vera v komunizmu svobodna ne bo, da naši otroci ne bodo več naši otroci, ampak podaniki države, ki ji bo diktirala komunistična stranka.

Na tej poti so pred dvajsetimi leti padli mnogi *neznani in pozabljeni*. Na tej poti hodimo danes še mi, ki smo ostali: čez nekaj desetletij bomo bržkone tudi neznani in pozabljeni, a umrli bomo z zavestjo, da smo bili na pravi poti. Ni to fraza, ni tolažba ob pomanjkanju drugih besed, tudi ni cenena propaganda: je dejstvo, ki ga nihče spodbiti ne bo mogel! A morda bomo dočakali dan, ko bo vsa naša delavnost zapopadena v klenih in jasnih stavkih ne ravno enciklike, ampak načelnega stališča svobodnega sveta: sožitje ni mogoče in kdor ga prakticira, je že izgubil; izgubil svobodo, dom, narod in tudi vero, če jo ima.

Neznani in pozabljeni izpred dvajset let naj nam izprosijo moči, da bomo vzdržali.

Pavle Rant

DAROVI V TISKOVNI SKLAD — ARGENTINA

N. N., Južna Amerika	\$ 1500
Rev. Alojzij Košmerlj, Florida, Buenos Aires	„ 250
N. N., Castelar, Buenos Aires	„ 50
Rajmund Kinkelj, Castelar, Buenos Aires	„ 5
Oman Mirko, Hulingham	„ 100
Klemenčič Ivan, Castelar	„ 80
France Kogovšek, Churruca	„ 50
Skupaj	\$ 2.035

Janez Kralj, upravnik Vestnika

STRNIMO SE V ENOTO

V oktobrsko-novembrski številki „Vestnika“ je bil objavljen govor društvenega tajnika g. Tobeta Šušteršiča, v katerem med drugim postavlja trditev: „Vsi borci moramo imeti čut za pravilno socialno urejenost!“ Ta misel se mi zdi nadvse važna in zasluži vso našo pozornost in pažnjo. Moramo jo do kraja poglobiti, izdelati ter sprejeti kot nekaj bistvenega v naš program.

Pred kratkim sem v vlaku poslušal razgovor dveh sopotnikov, od katerih je eden zagovarjal Castrovo komunizem, drugi pa ga je obsolal, in dejal, da rajši živi v svobodi in demokraciji. Na to mu je prvi odgovoril: „Kaj me briga vaša demokracija, če sem pa brezposeln in nimam kruha!“ — Bodimo odkriti in priznajmo, da je imel mož prav v nekem oziru. Svoboda in demokracija sta prav gotovo neprecenljivi dobrini, ki pa prideti do izraza in veljave šele in samo tedaj, ko so podani zato socialni pogoji, ki omogočajo ljudem kruh in obstoj. V nasprotnem primeru pa se lahko izprevržeta v prazno frazo, ki ne prepriča nikogar. Prav zato mislim, da je nujno, da si borci privzamemo v svoj program neka bistvena socialna načela, zavedajoč se, da je to predpogoj za svobodo in demokracijo.

Zavedati se moramo, da je socialno vprašanje eden izmed najvažnejših problemov sodobne družbe, ob katerem se danes dostikrat odloča usoda celih narodov in držav. Družba, ki ta problem zanemarija, je izpostavljena stalni nevarnosti,

da se zaredi totalitarna miselnost komunizma in nasilja, kateri se delovni sloj preda, kadar zaradi nerazumevanja vladujočih krogov, ne najde izhoda iz slabega gospodarskega položaja ter revščine. Menim, da danes nobeno gibanje, ki hoče nekaj pomeniti, ne more imeti kakih posebnih uspehov, če nima izdelanega socialnega programa.

Nadalje je treba poudariti sledenče dejstvo: zgodovina in izkušnja učite, da vsako gibanje ali skupina napreduje in uspe v težkih in usodnih prilikah samo tedaj, če je notranje enotno, to se pravi, če imajo člani gibanja iste poglede ter nazoranja v vseh važnih in odločilnih vprašanjih. Čim večja je notranja povezanost poedincev, čim bolj so si edini v svojih nazoranjih, ciljnih in smotrih, in čim večja je njihova notranja izgrajenost v tem oziru, tem večja je tudi moč, polet in sila njihove organizacije. Socialno vprašanje pa je prav gotovo taka bistvena točka, v kateri si moramo biti vsi borci edini, če hočemo, da bomo nastopali kot notranje izgrajena enota, ki bo zares nevarna komunizmu.

Misliti moramo tudi na to, da krepko pritegnemo v svoje vrste mladino. Trajen uspeh v tem smislu bomo pa po mojem mnenju zelo težko dosegli, če ne bomo imeli izdelan socialni program, ki bo mladino privlačil. Mladi ljudje najdejo namreč v vsakdanjem življenju vse preveč kričečih primerov socialne krivice, da bi mogli ostati napram njim ravnodušni. Če jim mi ne bo-

mo nudili zadovoljive rešitve socialnega vprašanja, jo bodo pač — zavestno ali podzavestno — iskali drugje in sicer verjetno pri komunistih.

Res je, da se večina emigrantskih združenj nikdar ne povzpne tako daleč, da bi prešli iz golega zanikanja komunizma v pozitiven socialni program. To je pa tudi velika napaka, ki hromi in omejuje njihovo moč, ker jim manjka nekaj bistvenega v njihovi borbi, ostanejo zato šibkejši od komunistov. Vendar to še ne pomeni, da mi Slovenci ne bi mogli napraviti tega odločilnega koraka in preiti v izdelavo konkretnega programa s pozitivnimi socialnimi idejami. Smo izreden narod in bomo izredne stvari tudi dosegli!

Morda bo kdo vprašal, zakaj naj bi prav borci sprejeli socialna načela v svoj program, in ali ni morda v ta namen bolj poklicana kakšna druga organizacija med nami. V odgovor na to vprašanje je treba poudariti, da je prav združenje borcev tista organizacija, ki je prednja straža vseh slovenskih protikomunističnih skupin, in mora biti zato najbolj izgrajena. Mislim, da postajajo borci vedno bolj gibalo in osrednja točka vsega našega protikomunizma. Zato je naravno, in je to tudi zasluga „Vestnika“, v katerem je zavel svež duh, ko se je uredništvo postavilo na široko demokratsko stališče ter omogočilo, da vsak brez pridržkov pove svoje mnenje. Na ta način se pojavljajo nove ideje ter gledanja, kar mnogo bolj pomaga pri ustvarjalnem delu, kakor pa ponavljanje več ali manj istih, že obrabljenih fraz.

Če je sploh kdo med nami zmožen napraviti odločilen korak naprej, potem so to edinole borci, ki so v preteklosti dali najboljše iz sebe in izpostavljali življenja za zmago svobode in propad nasilja. In ta korak naprej nam je nujno potreben! — Zato predlagam, da naše vodstvo imenuje poseben odbor, ki naj bi pripravil v posvetovanju z našimi najboljšimi socialnimi delavci, obče smernice našega socialnega programa.

V tujini sem večkrat naletel na kavarniška omizja ruskih emigrantov, katerih člani so imeli lepo negovane brade in so v skupni družbi obujali spomine, kako je bilo takrat, ko je bil ta izmed njih general in oni polkovnik. Vselej me je streslo, ko sem videj te ljudi, v katerih ni bilo več življenje niti borbenosti ali načrtov za prihodnost. Bili so duševno mrtvi. — Mi, slovenski borci, ne smemo nikdar postati taki!

Res je, da smo izgubili bitko z orožjem in domovino, in to predvsem zaradi zaslepljenosti zapadnih zaveznikov in njihovega pomaganja Titu, zaradi česar so — povejmo enkrat odkrito — sokrivi njihovih zločinov in bi morali dajati odgovor prav tako, kot so ga dajali nacistični zločinci v Nürnbergu.

Zavedajmo pa se enega samega dejstva: borba s komunizmom ni končana! To ni tolažba, ampak resnica. Iz zadnjih pisem, ki sem jih dobil iz domovine, je razvidno, da se slovenska mladina in razumništvo prebujata k spoznanju, da komunizem po svojem bistvu ne more nuditi rešitev problemov, ki težijo slovenskega človeka. Ne more se govoriti zaenkrat o kakem organiziranem odporu, pač pa raste spontano prepričanje proti komunizmu. Ljud-

je doma se ozirajo na protikomunistične organizacije v zamejstvu, podzavestno pričakujejo od njih moralne opore, programa in aktivnosti v svoji gluhi borbi in odporu proti vladajočemu „novemu razredu“ privilegiranih partijcev, ki jih pritiskajo s svojo duhovno, kulturno in gospodarsko diktaturo.

Upravičeno je pričakovati, da bo doraščajoča slovenska emigracija prišla do še jasnejšega spoznanja in da bo v bližnji bodočnosti prišlo do kritičnih trenutkov v življenju narodov za železno zaveso, posebno še pri slovenskem narodu, ki živi na robu te zavesi. V takem trenutku more izven meja stoječa skupina nastopiti kot odločilen činitelj, ki da konkretne oblike, zagon in silo, v domovini nastalemu gibanju ali razpoloženju. To je naša velika prilika, ki bo prej ali slej nastopila! Izpolnili bomo svojo nalogo samo in edinole tedaj, če nas bo čas našel enotne in idejno močne.

Zato se mora vsa delavnost borcev izživljati po sledečih smernicah:

Treba je, da se notranje izgradimo, da se prepojimo s svežim borbenim duhom, da bomo skupina, ki ve kaj hoče! Poudarjati je treba vse točke, ki nas vežejo in družijo: načela o demokraciji in svobodi, vzvišene verske osnove, slovensko narodnost ter zavest o skupnem boju z orožjem v preteklosti, ki nas dela nerazdružljive, kakor so nerazdružljivi samo še bratje po krvi! Poleg tega si izdelajmo v glavnih smernicah pozitiven socialen program, v nasprotju z zastarelim, nazadnjaškim in reakcionarnem komunizmom, katerega idejna ura se je ustavila že leta 1917!

Bodimo v svojem delu nesebični, požrtvovalni ter disciplinirani. Vsako nergaštvo in razbijanje skupnosti je nepopravljiva škoda za našo veliko protikomunistično stvar!

Skupna povezanost naj velja za borbene in neobhodno potrebne skupne točke in naziranja, dočim je treba prepustiti vsakemu poedincu, da pripada — v skladu z demokratičnimi načeli — tej ali oni stranki ali skupini z zdravimi političnimi nazori. Spoštujmo mnenje soborca, četudi včasih z njim ne soglašamo. Vsaka diskusija in različnost mnenj med nami naj bo vedno objektivna, mirna stvarna. Zavedajmo se, da v demokratski družbi nikdar niso vsi popolnoma istega naziranja, a se zato ne spščajmo v medsebojno grizenje, očitiranje ter prepire!

Pritegnimo mladino v velikem številu v naše vrste!

Stopimo v stik in poiščimo pot do vseh zamejskih Slovencev. Ne vem, ali imamo stike z borbeno skupino naših ljudi v Avstraliji, o katerih mi je znano, da so zagodli tamkajšnjim Titovcem in njihovem konzulatu marsikatero neprijetno.

Poleg tega je nužno potrebno dobiti živ stik in povezanost z našimi slovenskimi manjšinami na Koroškem in Tržaškem. V tem oziru je treba pozdraviti članek g. Jazbeca „Nabrežina kliče“ ter njegovo pobudo sprejeti. Prosim naše vodstvo, da o tem sklepa in pride na dan s konkretnimi koraki za zблиžanje in končno tesno sodelovanje prav vseh Slovencev v tujini.

Zavedajmo se, da je polno neizrabljenih možnosti, ki lahko dvignejo našo moč do neslutene sile!

Zato, borci, strnimo se v enoto!

Spomin na trpljenje in preganjanje

(Dobrnškim možem in fantom ob 20. obletnici Rabske internacije)

Verjetno bo za nekatere bravec kraj Dobrnjč nepoznan, zato se mi zdi potrebno, da ga bolje označim. Občina Dobrnjč je na Dolenjskem (okraj Novo mesto), in to med Trebnjem in Žužemberkom. Med zadnjo vojno in revolucijo je bilo to ozemlje prizorišče najhujših bojov, saj skoraj ni bilo domobranca, ki ne bi bil v borbah okrog Žužemberka. Ni moj namen prikazovati tedanjo dobo v podrobnostih. Omejiti se hočem le na najvažnejše in se tako skromno spomniti svojih rojakov, ki so umirali po nacističnofašističnih kazenskih taboriščih, padali v borbi s komunisti in končno bili izdani od Angležev in končali pod komunističnimi streli v množičnih grobovih.

Njihova edina krivda pa je bila, da so verovali v svobodo.

V pričujočem opisu bodo samo imena nekaterih posameznikov, kot **Jože Bende**, doma iz vasi Podlipa-Ajdovec pri Žužemberku, in **Janez Gazvoda** iz Lokve pri Dobrnjču; oba sta bila rabska interniranca in kot ranjena domobranca zajeta od partizanov in ustreljena (kot bo pozneje v drugem dopisu s sliko dokazano). Isto je z imeni drugih. So to ljudje, ki so bili vidnejše osebe v kraju in času, ko se je to dogajalo.

Prvi del obsega opis trpljenja v rabskem in drugih koncentracijskih taboriščih, drugi pa borbo Dobrnjčanov za samoohranitev in opis komunističnih zločinov na tem področju.

SPOMINI NA RAB

Po pripovedovanju Rabskega interniranca in domobranca v Meničaninovem jurišnem bataljonu Matija Slaka, iz Dobrave pri Dobrnjču na Dolenjskem.

V spomin vsem, ki so umirali v tem najhujšem fašističnem kazenskem taborišču, in vsem, ki so ga preživeli ter bili nato pobiti od slovenskih komunistov kot protikomunistični borci-domobranci, bodisi v borbi, bodisi po končani vojni, napisal — Florijan Slak, Kanada.

Aretacije

V italijanski ofenzivi dne 25. avgusta 1942 so nam doma po vaseh Lahi pobrali osebne izkaznice; obenem smo se morali zbrati na vasi, odkoder so nas odpeljali na „zasliševanje“ (katerega nikoli ni bilo), v novomeške zapore. Zaporji so bili

tako napolnjeni s kmeti, da vsi niti ležati nismo mogli, Lahi pa so še vedno vozili nove. Dne 28. avgusta 1942, so nas izbrali iz spiskov; pod stražami so nas naložili na živinske vagone, jih zaplombirali in vlak je odpeljal proti — Rabu.

Vlak se je ustavil na Reki. Pod

močno vojaško stražo, kakršne niso deležni niti najhujši zločinci, so nas nagnali na že pripravljeno tovarno ladjo, ki je po kratki vožnji pristala v pristanišču otoka Rab.

Pri tem se mi zdi nujno še pojasniti, da je nekaj dni po našem odhodu prišel v novomeške zapore dr. Benedičič, kjer je govoril zbranim in jih nabiral za v Vaške straže. Mladi naj bi šli pod orožje, starim pa so Lahi obljubili, da gredo domov. To je bila le ena izmed njihovih laži. Namesto domov so jih odpeljali na Rab. Navedej bom konkreten primer: Viktor Smolič, doma iz Dobrave pri Dobrniču, tedaj star 19 let, je šel k Vaškim stražam in bil oddeljen na postojanko Dragatuš v Beli krajini. Njegov oče, ki je imel doma še enajst mlajših otrok, pa je bil poslan na Rab. Z Raba se je vrnil nekaj mesecev pred laško kapitulacijo, bil pozneje pri domobrancih in je bil po vojni doma od komunistov ubit. Sin Viktor pa je izginil v enem izmed nemških koncentracijskih taborišč.

V taborišču smrti — na Rabu

Malo se piše o Rabu. V svetovni zgodovini ga ni najti, kot ne najde te filmov in slik o njem; vendar so tu umirali ljudje kot muhe. Nekateri so padali v zasilna stranišča in tam našli svoj grob... Tu ni šlo za Jude in ljudi velikih zmagovitih narodov. Tu je v glavnem umiral slovenski in hrvaški kmet, njihovi uničevalci pa so pravočasno predsedali na „zavezniškega konja“. In pravica? Slovenski pesnik je zapisal: „Pravico v grob so čevali, pri grobu jaz sem bil...“

Pri glavnem vhodu je bila sprememnica; tam so nas izropali in

ostrigli. Ob našem prihodu je bilo taborišče, razen nekaj malega ljudi iz Čabra, še popolnoma prazno. Natrpali so nas v šotore, po šest v vsak šotor. Vsak dan so prihajali novi. Ob vsakem prihodu novih smo kričali prek bodeče žice proti vhodu, poizvedujoč, odkod so. Poznanim smo naročali, naj poskrijejo denar, ker sicer jim ga bodo Lahi pokradli. Teden dni po našem prihodu je prišlo dosti Dobrničanov in med njimi tudi moj brat Andrej.

Taborišče je bilo razdeljeno na štiri dele (campe). Vsak oddelek je imel svojega poveljnika. Jaz sem bil v drugem „campu“, Andrej pa v tretjem. Poveljniki so se menjavali. Poveljnik našega „campa“ je bil neki laški narednik, ki je bil stalno pijan. Sredi noči smo morali vstajati za „apelo“. Storil je vse, kar mu je prišlo na misel, da nas je še bolj mučil. Zelo smo se oddahnili, ko je odšel. Na njegovo mesto je prišel primorski Slovenec, poročnik v laški vojski. Z nami je govoril slovensko. Bil je dober človek, a je žal bil pri nas samo dva dni. Najbrž so ga premestili zato, ker je bil Slovenec in poštenjak. Lahko pa da je za premestitev sam zaprosil, ker ni mogel ne pomagati in ne gledati te groze umiranja od lakote in uši.

Taborišče je bilo na planoti. Nobenega drevja, nobene sence. Vročina pa je bila tolikšna, da je bil pesek, po katerem smo bosí hodili (po taborišču smo itak hodili samo v spodnjih hlačah) tako vroč, da sploh ni bilo mogoče mirno stati na njem.

Vode ves čas, kar sem bil na Rabu, od 28. avgusta 1942, do 13. ja-

nuarja 1943, nismo dobili nobene. Ne za pitje, kaj šele za umivanje. Večni morski veter je naredil našo kožo kot usnjato skorjo. Da si se umil, si kratko s prsti in rokami potegnil po obrazu in tako odstranil blato, pesek in umazanijo. Dokler smo imeli še kaj moči, je še šlo, potem je bilo še hujše.

Hrana je obstojala iz malo vode, v kateri se je kuhala svinjska buča in sedem dkg kruha. Še to minimalno hrano pa so kradli ne samo Italijani, ampak tudi Slovenci, kuharji, tolmači, pomožno pisarniško osebje iz vrst slovenskega meščanstva, izobraženstva in polizobraženstva. Večina teh je prišla iz gozdov, bili so ujeti partizani. Znanje italijanščine in zveze z italijansko komunistično partijo so jim pomagale, da so se vrinili v službe.

Laški pomagači

Naj navedem primer, kako so se ti uslužbenci obnašali. Bilo je v 3. „campu“. Vodo za kuhinjo so nosili interniranci v kotlih. Eden ali dva spredaj, ravnolično zadaj. Spremljala sta jih po dva dobro oborožena vojaka in en kuhar. V tem primeru je bil kuhar neki ljubljanski študent. Bil je partizan. Italijani so ga ujeli, in pred par dnevi pripeljali neostriženega, s partizansko kapo, vsega ušivega v taborišče. Ker je znal laško, je bil takoj v kuhinji. Ko so nesli vodo mimo starega moža iz Suhe krajine, je mož s posodo, kakršno so imeli Lahi za čaj, zajel vodo v kotlu. Kuhar (partizan) je skočil v njega. Z udarci mu je izbil posodo z vodo v pesek in ga brenil, da so stare kosti zletele po tleh. Vojaka se nista zganila. Mi smo kričali, zmerjali, vse smo mu

rekli, samo človek ne. Če bi psovke kaj zalegle, bi se zdrobil v prah. Ko bi imeli le nekaj moči, bi obračunali z njim, da bi pomnil vse življenje, če bi ostal živ. Drugi dan pa je stari mož — umrl.

Na koncu taborišča je bil prazen prostor, kateremu smo rekli „Karlovec“. To je bil prostor, kjer se je uganjala črna borza. Prodajale so se vse mogoče reči. Kradli, goljufali so, skratka, tu je bil tipičen semenj kot v Karlovcu. Precej časa je semenj nemoteno deloval, dokler niso vse zadeve izvohali Lahi. Kadar so videli večje število ljudi na tem prostoru, so se pripodili, in potem je padalo, pač koder in kogar je doseglo.

Največje barabe so bili kuharji. Kradli so kruh in vse, kar je spadalo h kuhinji; potem pa so prodajali za nesramno visoke cene. Ker so bili zelo redki tisti, ki so imeli denar, in še redkejši hlebci kruha (vsak je tehtal sedem dkg), sta se po dva dogovorila. Eden je prodajal ali kupoval kruh, drugi je čakal, da je kupec imel po dva ali tri komade v roki in jih „tehtal“, kateri je težji. V tistem trenutku je drugi zakričal: „Italijani gredo...“ raja je planila v beg, „kupec“ pa je pobegnil s kruhom. Bilo je vse polno primerov, da je prodajavec, navadno kuhar ali pisarniški pomočnik vzel že denar, ko pa bi kupcu moral izročiti blago, ga je samo malo porinil, da je zletel po tleh, sam pa odšel zopet drugam „prodajat“.

Taborišče je bilo obdano z bodečo žico in stražnimi stolpi. Kdor je prišel preblizu žice, je lahko pričakoval, da ga bo stražar ustrelil. Vsak del taborišča je imel še posebno žično ograjo. Prav tako tudi vsak sek-

tor posameznih delov taborišča kot kuhinja in ostali prostori

Iz kuhinje so Lahi in naši kuharji preko žice metali v blato že popolnoma oglodane kosti. Vse te kosti so prestradani interniranci gldali, točkli, rezali in vse pojedli. Kuharji so pa uživali, ko se je raja prerivala in borila za kose oglodanih kosti. Ko je Italija propadla, so se vsi kuharji, tolmači, pisarniško osebje itd. pridružili partizanom, ker se niso upali domov. Sointerniranci so jim obljubljali, da jih bodo doma pobili kakor strupene kače. Dva izmed tistih kuharjev, doma od Vel. Lašč, sedaj živita v Kanadi. Iz internacije sta se umaknila v Nemčijo, tam počakala konca vojne in nato odšla v Kanado. Ne kot protikomunista, pač pa iz strahu pred sointerniranci.

Poleg našega šotora so bili Ribničanje od Sodražice. Sami mladi odlični fantje. Eden še vem, da se je pisal Arko. V njihovem šotoru so imeli že starejšega moža, ki je bil v ruskem ujetništvu in so mu bile lakota in njene posledice znane. On nas je tudi učil, kako moramo vstajati. Najprej se je treba previdno spraviti na vse štiri. Zapreti oči in čakati tako dolgo, da se v glavi neha vrteti. Potem zopet počasi dvigniti glavo, se previdno oprijemati lesenega kola sredi šotora. Ko se začne zopet v glavi vrteti, skoncentrirati misli nekam daleč in počakati tako dolgo da se spraviš na noge. Če si vstal kot normalen človek, se ti je zvrtilo; zmanjkalo ti je tal pod nogami in še predno si se zavedel, si podrj šotor. Potem pa je zopet vzelo ves dan, preden smo ga zopet postavili.

Vsak dan je bilo preštevanje in

klicanje imen. Stali smo pred šotori v dolgih nepreglednih vrstah na vročem soncu ali mrzli burji. Še predno je bil „apelo“ končan, je polovico ljudi popadalo po tleh. Če bi se kdo spozabil, da ga ne bi bilo iz šotora, so mu Lahi z udarci po kosteh, ki so kar zvenele, pomagali ven priti.

Povodenj

Začelo se je umiranje. V ločenem „campu“ so bile ženske, otroci, starčki doma iz Čabra. Ta del je bil najbolj siromašen in umrljivost tu največja. V taborišču rojeni otroci so vsi pomrli. Potem je prišla še tista grozna, usodna noč, na Mihelovo (29. septembra 1942), ko je voda v grozni reviihi pridrla s hribov in zalila taborišče z družinami. Točneje povedano: odnesla jih je v morje.

Ljudi se je polastila panika. Drug čez drugega so drli v višje ležeči prostor pri kuhinji. Ljudje so navalili na bodečo žico. Lahi so kričali, streljali, voda je pa drla, kot da hoče vse odnesti. Matere, ki so imele številne otroke, so enega vzele v naročje, drugi pa so se je držali za krilo. Te reveže je bežeča masa ali pohodila ali pa jih je voda odnesla. Koliko jih je to noč izgubilo življenje ne ve nihče. Bilo je nekaj strašnega. Skozi naš „campo“ je tudi drla voda, toda ne tako strašno. Zopet pa je veter podrj in odnesel skoro vse šotore, mnogim obleko in čevlje. Ležali smo v blatu, dež pa nas je neusmiljeno pral.

Zaredile so se uši. Teh je bilo na milijarde. Vsak, kdor je obupal in nehal pobijati uši, je umrl. Marsikateri mrlič je imel hrbet eno samo rano, polno uši. Tako, da se lah-

ko trdi, da so mnoge pojedle uši. Z nastopom zime se je stanje še poslabšalo. Poleti, ko smo hodili samo v spodnjih hlačkah, se uši niso mogle zarediti. Ko je pa nastopila zima, je bilo pa hudo.

Kadar je posijalo sonce, smo prilezli v zavetje šotor in se obrnili proti soncu. Odpeli smo jopiče in srajce in začeli pobijati uši, ki jih je v robovih kar mrgolelo. Sonce pa jih je privabilo na dan. Nohtov ni bilo treba nič striči, ker smo jih obrabili pri „likvidaciji“, da se izrazim po partizansko. Pred božičem leta 1942 je v našem šotoru umrl Janez Bende (brat Jožeta Bendeja, o katerem bo še govora v prihodnjem dopisu). Pozneje sta umrla še dva.

Nekako koncem decembra 1942 je v taborišču začela razsajati epidemija krvave griže. Ljudje so umirali kot muhe. Mrličje so vozili na tovrstnih avtomobilih na pokopališče, katerega smo imenovali: „campo 5“.

Imeli smo zasilna stranišča; globoke jame, preko njih pa par desk. Mnogi interniranci, že itak obnemogli do skrajnosti, povrh še oboleli na krvavi griži, so popadali v ta stranišča. Podnevi se je še koga posrečilo rešiti iz greznice, ponoči pa so mnogi v njih našli svoj grob.

V tem času sem se tudi jaz nalezl krvave griže. Bil sem že čisto na koncu; kri je že šla od mene. Teda pa mi je Jože Petek na črni borzi kupil steklenico pelinkovca in mi rešil življenje. (Petek je bil doma iz Dobrniča. V taborišču je imel še dva brata. Vsi trije so bili pozneje domobranci. Dva sta bila vrnjena iz Vetrinja in ubita; Jože ja pa umrl doma po dolgi in mučni bolezni.)

Marsikaj se je pripetilo v taborišču. Nekega dne sem šel k bratu v „campo 3“ mimo globokega jarka z vodo. Spodrsnilo mi je in zletel sem v jarek poln vode. Kričal sem na pomoč, dokler sem mogel, potem sem pa utihnil. Prišli so sostrupini, da bi mi pomagali, pa se ni nobeden upal v jarek. Vsak se je bal, da bi sam ostal v njem, ne da bi mi mogel kaj pomagati. Mimo je prišla skupina kuharjev Slovencev. Gledali so me, kako sem v jarku otepal, da bi ostal živ, a so se mi smejali ter šli svojo pot. Edina sreča je bila, da me je zagledal italijanski stražar. Poklical je vojaške, na kar je eden prišel in me potegnil ven, sicer bi tam utonil.

Obiski

Ne spominjam se več točno, kdaj nas je obiskal g. škof z otoka Krka dr. Srebrnič. Upali smo, da nam bo pomagal in, da bo nam povedal, kdaj bomo šli domov. Obljubil je, da bo storil vse, kar je v njegovi moči, obenem pa nas opozoril, da on sam praktično ne more ničesar narediti. Delij je med nas podobice, ob katere se je satirično obregnil edini na Rabu internirani slovenski duhovnik, župnik Filip Majeršič. V svoji rabški poeziji je zapisal:

Otok Rabski — letovišče.
Cvet Jadranskega morja.
Zdaj postal si pa stranišče,
naroda slovenskega.
Tu so zbrani vsi stanovi
delavec, kmet in advokat.
Tu so naši že grobovi,
kdaj se vrne nam pomlad?
Družba naša je velika,
župnik pa je le en sam.
Tud' svetnikov sem naniha,
ker premalo je za ham.

Cerkev naša dobra mati,
ki zomorčke oskrbi;
kdaj pomoč nam hoče dati?
Joj, le podobice nam deli.
Otok Rabski letovišče,
eveč jadranskega morja.
Zdaj postal si pa morišče
naroda slovenskega...

Kmalu po obisku prevz. škofa dr. Srebrniča so prišli trije generali pregledat taborišče. Ne dolgo po njihovem obisku je prišla vojaška komisija, kateri je načeloval zdravnik. Po pregledu internirancev je zdravnik odločil, v katero kategorijo kdo spada. Bile so tri kategorije. Kako so se imenovale, se ne spominjam več. Najbolj trdni so bili za „transparento“, drugi za okrevališče, tretji za bolnico. Ko je prišel zdravnik do Jožeta Bende mu je rekel: „Transparento“, dočim je mene odredil v drugo vrsto. Tisti, ki so zapisovali (Slovenci-študentje), so se zakasnili in niso slišali kaj je zdravnik rekel. „Kaj ti je rekel?“ je vprašal Jožeta. „Transparento“, mu odvrne. „In tebi?“ Zdravnik je bil že toliko stran, da me ni slišal, pa ponovim: „Transparento.“ Zapisal je tako.

12. ali 13. januarja 1943 smo zapustili Rab. Mrzla, ostra burja je divjala preko otoka. Pred odhodom na ladjo smo se morali na prostem do golega sleči, da so dali naše cunje v paro. Popolnoma goli smo stali cele pol ure sredi januarske burje. Nekdo, ki je pred časom dobil paket, je imel še nekaj papirja. Ta papir smo po koščkih kurili in se prerivali okrog ognja. Po preteku pol ure so nam vrnil še popolnoma mokre cunje, da smo se oblekli. Namesto, da bi se posušile, so na nas zmrznile.

Po doigem času so nas začeli nakladati na tovorno ladjo. To delo je šlo kaj preprosto. Ker od slabosti ni mogel rihče hoditi, so enostavno položili desko. Po dva vojaka sta prišla vsakega za rame in noge in ga po deski spuščala kot vreče v ladijski trup. Na dnu ladje je bila razinteligence in še tista se je zaprla v enega poleg drugega. V ladji je bilo toplo. Zunaj pa je divjala strupeno mrzla morska burja. Prijetno je bilo po tako dolgem času zopet na toplem in na sveži slami. Kaj nam je to tedaj pomenilo, bo vedel le tisti, ki je vse to sam doživljal. Ko je bil ves transport vkrcan, je ladja zaplula in zopet smo se po štiri in pol mesecih znašli na Reki.

Komunistična poročila o Rabu

Razmere na Rabu je dosti dobro opisal Potočnik v knjižici: „Žice, morje in gozdovi...“, Ljubljana 1951. Knjižica je seveda posvečena komunistom in njihovi OF, je pa kljub temu zanimiva. Zanimiva še posebej radi tega, ker Potočnik jasno pove, da so množice internirancev sestavljali kmetje in delavci, in da je bilo med njimi bore malo inteligence in še tista se je zaprla v svoj ožji krog in se ni družila z narodom, torej s tistimi, katerim bi morali biti ne samo moralisti, ampak tudi vodniki. To nedelavnost nekomunistične internirane inteligence je naravno izkoristila brezpomembna skupina komunističnih somišljenikov in vzela, proti volji internirancev, iniciativo v svoje roke.

Na strani 39-42 omenjene knjižice piše: „V letih 1942-43 je bilo Rabsko taborišče, pravo uničevalno taborišče... Največje števیلno stanje je bilo 1. 1942, ko je bilo tam

interniranih 15.000 Slovencev, mož, žena in otrok..."

Če pomislimo, da je tedanja Ljubljanska pokrajina štela vsega skupaj 305.000 prebivalcev, če upoštevamo še druga taborišča, potem pa odbijemo še 100.000 prebivalcev Ljubljane, (da o drugih mestih ne govorimo), iz katere je bilo sorazmerno zelo malo internirancev, pridemo do kaj jasne slike. Po nekaterih virih je bilo v laških taboriščih interniranih v tem času nad 60.000 Slovencev iz Ljubljanske pokrajine.

V taborišču so se rodili mnogi otroci, ki so seveda takoj pomrli, ker ni bilo vode ne vsega drugega, kar potrebuje novorojenček. V rokah imamo knjigo s točnimi podatki za čez tisoč ljudi, ki so umrli v Rabskem taborišču. Iz te knjige je razvidno, koliko izmed teh tisoč ljudi je po nekaj dni starih otrok, koliko starcev in stark od sedemdeset do osemdeset let, pa tudi čez osemdeset let starih... (Potočnik, stran 46.)

Mi smo seveda lahko izvedeli samo to, koliko jih je umrlo v taborišču pod šotori — za druge, ki so umrli v takoimenovanih bolnišnicah in ambulantah, pa sploh nismo zvedeli. Pod šotori je umrlo vsako noč do trideset ljudi samo v „campu 1“, a največ v eni noči: oseminsedemdeset... (Potočnik stran 43.)

Tovariš Potočnik je prišel na Rab organizirat OF. Pojavil se je šele proti koncu, t. j. 31. decembra 1942. OF je imela svoj prvi sestanek nekako 5. januarja 1943 (Potočnik, stran 47). Lahko so začeli prazniti rabsko taborišče okrog 10. januarja 1943. (Potočnik je bil v la-

škem spremstvu poslan na dopust v Ljubljano, in obenem po navodila za organizacijo OF na Rabu iz taborišča v Padovi.) Kaj lahko je ugotoviti, da do tedaj ni imel kaj dosti pogleda v resnično mizერიjo internirancev, ker so se tedaj razmere že mnogo izboljšale. Iz tega sledi, da je številka tisoč kaj malenkostna, zelo omiljena in zelo daleč od resničnega števila na Rabu umrlih, katerih število poznavci razmer cenijo nad 4000. In kako ne? Potočnik gotovo ne bo blatil tistih, ki so komunistu v Sloveniji pomagali do zmage in potem z njimi vred pobijali slovenski narod (Grčarice, Turjak, Kočevje...).

G. Potočnik, nekdanji višji častnik kraljevske vojne mornarice, jasno pove, da je zavrnil kraljevsko karto in stavil vso igro na komunistično šele potem, „ko je bilo vsemu svetu jasno, da je stalingrajska bitka izgubljena“.

Vsekakor moško priznanje. Kar navadni človek le ne more razumeti, je to: Kje so bile vse tiste nekomunistične organizacije, o katerih se je že in se še toliko piše? In za katere nismo navadni zemljani na nekdanjem „osvobojenem, neosvobojenem in napol osvobojenem ozemlju“, skratka: na teritoriju, ki je pripadal vsem in nikomur, nikoli slišali?

Zgodovina je včasih čudno zapletena stvar. Pove pa je jasno, kaj lahko doseže številčno brezpomembna, odlično organizirana, dosledno brutalna skupnica, proti številčni, a dezorganizirani in za žrtve nedostopni večini. Pove pa tudi jasno, kdo plača krvavi račun.

(Bo še)

RADIOVOJ RIGLER, ARGENTINA:

KAKŠNA NAJ BI BILA NAŠA BODOČA VOJSKA

(Nadaljevanje)

Orožje in oprema sta dejansko PRVI POGOJ, da bi vojska sploh mogla izvrševati svojo funkcijo, t. j. uspešno se bojevati proti sovražniku. Državljanje, ki so pripravljeni ali celo navdušeni, da bi se vojskovali proti sovražniku in imajo potrebno vojaško izobrazbo, ne moremo smatrati kot vojake vse dotlej, dokler ne dobijo orožja in ostale vojaške opreme. Navzlic temu je ta komponenta po važnosti zadnja, kajti kaj velja še tako močno orožje, če ga vojak noče ali pa ne zna uporabiti.

Kako bo vojska oborožena in opremljena, je odvisno predvsem od gospodarske moči države. Države, ki so velike imajo močno industrijo, morejo več in lažje nakazati v vojaški fond. Jugoslavija ni velika, pa tudi ne majhna država. Sodi med srednje sile. Ima vse naravne pogoje, da bi bila gospodarsko dobro stoječa. Prva Jugoslavija je bila industrijsko še nerazvita, zlasti na področju težke industrije, kar je predstavljalo velik minus za njeno vojsko, v njeni materialni pripravljenosti. Vemo, da danes v Jugoslaviji vsaj na tem področju bistveno bolje, kar pa ni pripisovati komunistom v zaslugo. Če bi po umiku okupatorja z jugoslovanskega ozemlja po koncu druge svetovne vojne bila vzpostavljena demokratična oblast, bi v gospodarski svobodi zacvetela industrija in bi danes bila na veliko večji višini, kot pa je. Saj vemo kakšne neumnosti so vse počenjali komunisti pri industrializaciji in jih delajo še danes, ker pri postavljanju ljudi na vodilna mesta ne odločajo njihove strokovne, marveč partijske kvalifikacije. Napake seveda zmanjšujejo hitrost razvoja.

Bodoči jugoslovanski vojski bo torej v materialnem pogledu neprijemno lažje, kot je bilo nam. Toda tudi v boljšem gmotnem položaju se mora delati načrtno. Potrebe niso vse enako važne. Nekatere so nujne, druge morejo počakati. Po logiki se je treba najprej pripraviti na najhujši primer. Za Jugoslavijo ne more biti hujšega položaja z vojaškega stališča, kot je bil njen položaj leta 1941, ko je bila popolnoma obkoljena. V tem primeru je edina rešitev gverila z naslonom na Dinarski gorski sistem. Gverili pa je potrebno predvsem lahko orožje. Potemtakem prva skrb tistih, ki se bodo brigali za borožitev bodoče jugoslovanske vojske, bodi lahko pehotno in topniško orožje in čim večje zaloge ustreznega streliva dislociranega v skladiščih na območju Dinarskih planin. Isto velja glede rezervne hrane in opreme.

Šele, ko bo zadovoljeno potrebam pripravljenosti za najhujši primer, naj se začne misliti na širši program.

* * *

S tem bi bilo končano naše razmišljanje, kakšna naj bi bila bodoča jugoslovanska vojska, gledana kot celota s stališča pripravljenosti za izpolnitev nalog, ki jo čakajo v vojni.

Sedaj pa še kratek pogled na njen hierarhični profil, kjer se odražajo trije sloji: častniki, podčastniki in moštvo.

Častnik je steber vojske, saj je hkrati učitelj, vzgojitelj, voditelj in skrbnik podrejenih mu vojakov.

V članku o duhovniškem poklicu, ki sem ga bral v eni od predlanskih števil „Duhovnega življenja“, je posebno pozornost vzbudil v meni tale stavek: „Nemalo škode je utrpela Cerkev od nedovolj izobraženih duhovnikov!“ „Nemalo škode je utrpela naša vojska od nedovolj izobraženih častnikov!“ sem v isti sapi pristavil sam pri sebi. V spominu pa so se mi začele vrteti slike iz preteklosti, ki so mi potrjevale to spontano vzporedno ugotovitev.

Naj bi vsi tisti, ki jim bo dano skrbeti za izobrazbo častniškega kadra bodoče jugoslovanske vojske, imeli to dejstvo vedno pred očmi!

Šola, v kateri se mladi državljani pripravljajo za častniški poklic, se imenuje vojaška akademija. Vanjo stopajo mladeniči po končani srednji šoli, ki jim je dala temeljno splošno izobrazbo. Vojška akademija jih izobrazuje v vojaških vedah, seznanja s pravili in predpisi vojaškega življenja in vojaške službe ter vzgaja v vojaškem duhu.

Čeprav ne najvišja, vojaška akademija je najbolj važna izmed vseh vojaških šol. Najvažnejša zato, ker se znanje, ki ga daje svojim gojencem, prenosi od njih, ko postanejo častniki, po celi vojski do poslednjega vojaka. Izobrazba, ki jo posreduje vojaška akademija pa je tudi podlaga za nadaljne samoizpopolnjevanje in prav tako za nadaljne šolanje tistim, ki se pripravljajo za najvišje položaje.

Kvaliteta vojske je potemtakem neposredno odvisna od kvalitete vojaške akademije. Spričo takega pomena zasluži ta vojaška ustanova prav posebno pozornost in skrb.

Uspeh vojaške akademije je odvisen od učnega programa, kakovosti proforskega zbora in kakovosti disciplinskega osobja.

Učni program vojaške akademije je več ali manj tipiziran in se bistveno ne razlikuje pri akademijah raznih držav. Razlikuje se le v podrobnostih in tu bi se moglo marsikaj predložiti za sprejem ali za spremenitev naši bodoči vojaški akademiji. Dal bom samo eno sugestijo v tem smislu: mnenja sem, da bi z ozirom na naše prilike bilo potrebno vpeljati v vojaško akademijo pouk o lepem vedenju kot obvezni predmet.

Od profesorja je v prvi vrsti odvisen uspeh pri pouku. Sposoben profesor zna tudi iz najbolj suhoparnega predmeta napraviti zanimiva predavanja. Zato naj bi ena od glavnih in nenehnih skrbi učnega oddelka našega bodočega generalštaba bila, zalagati vojaško akademijo z dobrimi profesorji.

Nič manj važna, če ne celo važnejša kot kakovost proforskega zbora, je kakovost disciplinskega osobja vojaške akademije, ki ga sestavljajo častniki glavnih panog, predvsem pehotni, kot predstavniki najštevilnejšega in najbolj važnega dela vojske. Medtem ko imajo profesorji svoje določene ure v učnem urniku in so samo v tistem času v stiku z gojenci, prebije disciplinsko osobje 24 ur z njimi. Disciplinsko osobje je tisto, ki

uvaja gojence v vojaški svet, jih uči vojaškega reda, seznanja z uporabo osnovnega orožja in s taktiko pehotne borbe, in kar je najbolj važno: vzgaja jih v vojaških krepostih. Disciplinsko osebje daje potemtakem gojencem vojaške akademije TEMELJE za vojaško življenje, temelje od katerih solidnosti bo neposredno odvisna solidnost cele vojske sploh. Po tej ugotovitvi je lahko izveči zaključek o ogromnem pomenu pravilne izbire disciplinskega osebja za vojaško akademijo. V prvi jugoslovanski vojski ta izbor žal ni bil vedno posrečen. Naj bi se v bodoči naši vojski temu velevažnemu vprašanju posvetilo več pozornosti.

Po ustroju razlikujemo dva tipa vojaških akademij: splošna akademija in akademija posameznih panog: pehotna, konjeniška, topniška, inženirska, zrakoplovna. Dobra stran ločenih akademij je boljša specializacija. Misel, na kateri je zasnovana splošna akademija, pa je povezava vojskinih panog v trdno enoto po častništvu, ki ga združujejo lepi in močni spomini na isto šolo in na skupno mladost.

Res je, da je specializacija važna stvar, vendar, kar je izpuščenega v tem pogledu se da nadoknaditi; nikakor pa se ne morejo nadoknaditi izredno pozitivni vplivi častniškega sošolstva na tako potrebno enotnost duha v vojski.

Zato naj se bodoča jugoslovanska vojska nikdar ne odvaja od tipa splošne vojaške akademije. Še več! Naj podvrže reviziji posebno letalsko akademijo, ki je bila ustanovljena tik pred drugo svetovno vojno, in obstoja tudi v današnji jugoslovanski vojski s sedežem v Mostarju. Vse se mi zdi, da so to šolo priklicali v življenje razni megalomanski in karieristično-sebični nagibi ali pa slepo kopiranje tujih vzorcev, ne pa stvarna potreba.

Mnenja sem tudi, da se ne bi smela dopustiti posebna intendantska vojaška akademija, ki smo jo imeli v prvi jugoslovanski vojski. Za vsako od služb intendantske stroke je bolj primeren starejši častnik kot pa mladi poročnik in to iz naslednjih razlogov:

Prvič, ker je za dobro opravljanje intendantske službe nujno potrebno poznati vojsko, njeno življenje in njene potrebe. To znanje pa ne more nikdar posredovati v taki meri šola kot sožitje.

Drugič, ker je mladega častnika kot mladega človeka sploh lažje oslepiti ali zapeljati na krivo pot, kot starejšega, ki je skušen in moralno dograjen. Prevelik je bil odstotek med mladimi intendantskimi častniki prve jugoslovanske vojske takih, ki so postali žrtve svoje lahkomiselnosti in brezvestnih trgovcev-liferantov ter izgubili službo in čast!

S pritegnitvijo starejših nižjih častnikov iz glavnih panog v intendantske službe bi se v precejšnji meri olajšal problem kopičenja v stotniškem činu. Ker je majorskih položajev mnogo manj kot pa stotniških, ne morejo vsi stotniki postati majorji, marveč le omejeno število najboljših, kar se odloča na majrskem izpitu. Sttnik, ki mu je majorski izpit zaprl pot v nadaljno napredovanje, pa ne more do svoje upokojitve ostati na položaju poveljnika osnovne enote, že iz fizičnih razlogov ne. Takim stotnikom je treba iskati drugo primerno zaposlitev, kot so šefi raznih skla-

dišč, poveljniki neborčevskih erot, razne službe po štabih in podobno. Intendantska stroka bi absorbirala dobro število takih stotnikov in jim odprla vrata v nadaljno napredovanje, ko so se jim zaprla vrata v panogi, kateri so pripadali.

Vojaška akademija daje, kot vsaka šola sploh, le osnove. Strokovno znanje v njej pridobljeno je temelj, na katerega potem častnik v teku svojega službovanja naprej zida. Vojaške vede so v nenehnem razvoju. Kdor temu razvoju ne sledi in se mu ne prilagodi, zastari. Zastarela vojska pa je že v naprej obsojena na poraz.

Da bi vojska bila vedno na tekočem glede novosti na vojaškem polju, skrbi glavni generalštab, ki v ta namen izdaja instrukcije, ki se prenašajo po hierarhični poti navzdol; prireja strokovne tečaje in skrbi za strokovni tisk. V prvi jugoslovanski vojski je vsaka panoga imela svojo strokovno revijo: pehota Pehotni glasnik, konjenica Konjeniški glasnik, artilerija Artilerijski glasnik itd. Te revije so prinašale članke in razprave nanašajoče se na razne dejavnosti dotične panoge, zlasti na njeno borbo.

Obstojala pa je še splošna vojaška revija Ratnik za vprašanja, ki zadevala vojsko kot celoto in dejavnosti združenih erot. Razen tega je ta časopis prinašal pregled tiska drugih vojsk z izvlečkom iz posebno zanimivih in aktualnih spisov.

Vse omenjene revije so izhajale mesečno v obliki knjige velikosti šolskih učbenikov in so štele povprečno po 150 strani.

Glede strokovne izobrazbe je bilo v prvi jugoslovanski vojski kar dobro poskrbljeno. Kontrola tega znanja in njegove uporabe pa se je izvajala na številnih izpitih, katerim je bil podvržen častnik na poti svojega napredovanja. Morda ni bil v nobeni drugi vojski častnik tolikokrat klican pred izpitno komisijo kot pri nas. Le povišanje v poročniški in podpolkovniški čin je bilo brez izpita.

Vse premalo pa se je pri nas gledalo na častnikovo splošno izobrazbo. Srednješolska izobrazba častnika ni zadostna. Njegov družabni položaj zahteva širšo razgledanost. Nemalo škode je pretrpela na svojem ugledu prva jugoslovanska vojska vprav zaradi nezadostne izobrazbe mnogih častnikov. Vrhovna vojaška oblast ne samo, da ni ničesar storila, da bi se to stanje popravilo, marveč je celo prepovedala, da bi častniki v prostem času izven službe študirali in polagali izpite na visokošolskih fakultetah, češ da častniška služba zahteva popolno posvetitev vojski in vojaškim vedam. In medtem ko je npr. v nemški vojski celo med generalštabnimi oficirji bilo takih, ki so dosegli na univerzi naslov doktorja prava, filozofije, gospodarskih in družbenih ved, je bilo pri nas disciplinsko kaznovanih nekaj častnikov, ker so skušali dokončati svoje visokošolske študije.

Vem za dva primera, a morda jih je še več, pa niso znani —, da je častnik nekdanje naše vojske dosegel doktorsko čast v tujini, v trdem boju za novo eksistenco in že v letih. To sta major Kosta Simić in polkovnik Dimitrije Pavlović. Slednjega osebno poznam, še bolje pa ga pozna prijatelj Antor Potočar, kateremu je bil predstojnik kot komandant artiler-

rijskega polka Kr. Garde. Vsekakor hvalevredna primera, ki kažeta, da je pri našem častniškem zboru bilo zdravih ukaželjnih ambicij.

Častniki glavnih panog prve jugoslovanske vojske so bili preobremenjeni s službo, ki je trajala od zgodnjega jutra do mraka, s kratkim presledkom v opoldanskem času. Dežurstvo v višjih enotah pa je častnika priklenilo kar 24 ur na vojašnico. Le ob sobotah in nedeljah popoldne je bil prost, če je imel srečo, da ga ni zadelo dežurstvo.

Spričo take obremenjenosti v službi, naš častnik ni imel možnosti, da bi obnavljal, dopolnjeval in razširjal svojo splošno izobrazbo. Kolikor je bilo od posameznikov v tem pogledu doseženega, je šlo večinoma na račun nočnega počitka. Samo tako, da so žrtvovali doberšen del svojega počitka, so se mogli naši častniki v službi pri glavnih panogah pripravljati na pogoste strokovne izpite. Tak napor seveda ni bil brez škodljivih posledic za živčevje, a dobri in močni živci so častniku bolj potrebni kot kateremkoli od drugih poklicev.

Naj bi častnik bodoče jugoslovanske vojske imel več prostega časa, da bi se mogel bolje pripravljati za pouk pri vojakihi pa tudi za svoje izpite in izpopolnjevanje svojo splošno izobrazbo, ne da bi si za to potrebni čas moral pritrgravati od nočnega počitka. To pa je mogoče izvesti, če se del dolžnosti, ki jih je pri nas opravljal častnik, prenese na podčastnika, kakor je to pri drugih vojskah.

Višja raven splošne izobrazbe pri častniškem zboru daje vojski večji ugled. Zaradi tega se to vrsto izobrazbe ne bi smelo smatrati v vojski kot častnikovo zasebno zadevo, marveč bi bilo potrebno uradno jo podpirati in tudi kontrolirati. Naj bi se ustanovila v ta namen mesečna revija za častnike, ki bi jih sistematično vpeljevala v razne vede in seznanjala z novostmi na raznih področjih življenja doma in v svetu.

Še nekaj, česar nismo imeli v naši vojski in kar naj bi se vstvarilo pri bodoči jugoslovanski vojski: ČASTNIŠKA LITERARNA DRUŽINA, ki bi združevala častnike s pesniškim, pripovedniškim in dramaturškim talentom z namenom, da se posvetijo umetniški obdelavi v obliki junaškega epa, rodoljubne pesmi, romana in drame na odru in platnu, številnih znamenitih in vzgojnih dogodkov in stoletnih borb južnih Slovanov za svobodo in zedinjenje.

Morda bi ta sredina dala mojštra, ki ga čaka jugoslovanska ideja, da bi jo ovekovečil v umetniškem veledelu?!

Pri vsej pridnosti in požrtvovalnosti častnik ne zmore sam vsega dela v podrejeni mu enoti. Zategadelj je nujno potrebno, da ima nekoga, ki bo prevzel del bremena z njegovih pleč in ga zastopal v odsotnosti. V ta namen obstoja pri vojski podčastniški stalež.

Nekdaj so se podčastniki rekrutirali neposredno iz vojakov, ki so se izkazali v službi in odlikovali v bojnih akcijah. Danes prihajajo tudi podčastniki, kakor častniki, iz šol. Vojaški zavodi, v katerih se mladeniči pripravljajo za podčastniški poklic, se imenuje podčastniška šola in obstojajo.

pri vseh glavnih in pomožnih vojskinih panogah, kakor tudi pri nekaterih strokah.

Dober podčastnik je častniku desna roka. V prvi jugoslovanski vojski, žal, častniki nismo imeli od podčastnikov tiste pomoči, ki bi jo morali imeti in ki bi jo podčastniki tudi mogli dati. Krivda za to pa ni ležala na podčastnikih, marveč v čudnem, nesodobnem pojmovanju podčastnikove funkcije, ki je bilo zakoreninjeno v vrhovih in je izviralo še iz časov srbske vojske, ko je podčastnik bil napol pismen, če ne celo nepismen. Mnogo od služb, ki jih v drugih vojskah opravljajo podčastniki, so bile našemu podčastniku nedostopne samo zato, ker ni bil „ukazno lice“, to se pravi, ker ni nastopil svoje službe po kraljevem ukazu, marveč po povelju ministra za vojsko in mornarico.

V primeru s podčastnikom nekdanje srbske vojske je jugoslovanski podčastnik imel več pravic in neprimerno boljši gmotni položaj. Omenil bom samo eno od razlik: Medtem ko je srbski podčastnik prejemal hrano skupaj z vojaki na kotlu, so naši podčastniki imeli svoje menaže, kjer je hrana dostikrat bila boljša, kot smo jo imeli častniki po oficirskih domovih.

Bilo bi naravno, da bi pri več pravicah imel naš podčastnik tudi več dolžnosti in odgovornosti, kot jih je imel njegov prednik, od katerega je tudi po izobrazbi, splošni in vojaški, bil boljši. In prav zaradi tega, ker je bil izobražen, se je naš podčastnik čutil zapostavljenega, kajti delo in odgovornost sta mu bila preozko odmerjena z ozirom na njegovo znanje in sposobnost.

In tako smo imeli pri razdelitvi dela v naši vojski popolnoma neprimerno sliko: častnika preobremenjenega z delom in odgovornostmi, pravega sužnja službe, medtem ko je bil podčastnik proti svoji volji premalo odgovoren in zaposlen. Posledica tega stanja je bila, da se častnik ni mogel dovolj posvetiti svojim nalogam ter je trpela solidnost pri vzgoji in pouku. Zlasti na tistih poljih, ki zahtevajo časa in poglobitve. Pri podčastnikih pa so našle plodno tlo razne slabe lastnosti, katerim je brezdelje rodilo.

Pravilna rešitev podčastniškega vprašanja bodi zagradel ena od prvih skrbí organizatorjev naše bodoče vojske! Pri tem naj jih vodi načelo: „Več svobode, več zaupanja in več odgovornosti!“

Tudi v postopku z navadnim vojakom je bilo stvari, ki zaslužijo obsodbo. Četudi je glavni smoter vojske pripraviti se na krvavo borbo s sovražnikom, ki je veliko bolj pogostoma surova kot viteška, ne bi smela biti dopuščena surovost v vojski, ker ponižuje državljana, ki je v častni službi domovine in ki bo morda jutri žrtvoval zanj svoje življenje.

Dejstvo je, da je surovosti bilo v vseh vojskah, nekje več, drugod manj, odvisno tako od stopnje kulture in civilizacije, kot od energije, s katero se je proti njej nastopalo.

V prvi jugoslovanski vojski je na žalost surovosti bilo v precejšnji meri. To je bila podedovana surovost, posledica petsto let trajajoče brezkompromisne surove borbe s tlačitelji, ki je zapustila svoje grde sledi v drugače dobri slovanski duši.

(Bo še)

Ljubljana -- 29. decembra 1962.

Pred komunističnim sodiščem, pod predsedstvom Benjamina Marušiča, so 29. decembra 1962 stali Kregar, Jevšek, Berlot, obtoženi sodelovanja s slovenskimi in drugimi protikomunističnimi borci v Zahodni Nemčiji, prejemanja orožja in denarnih podpor, sodelovanja s tujimi silami itd., itd. Komunistična justica je po stari praksi nagrmadila kopo „kaznivih“ dejanj, zaradi katerih naj bi prizadeti odseželi najstrožje kazni v komunističnih zaporih.

Obtožnica in vse pisanje po ljubljanskih listih pa je koncem koncev na razpravi splahnelo v eno samo obtožitev: na „nevarne namene, ko so se pripravljali, da bi delovali kot diverzanti, ki naj bi pomagali v tujini in pri nas ustvariti mnenje, da so pri nas močne sile, ki delujejo proti naši družbeni ureditvi.“

Sodnika Marušiča — in preko njega ves partijski aparat je potemtakem najbolj skrbelo samo to, kaj bodo neki rekli v inozemstvu, ako imajo doma ljudi, ki drugače mislijo kot Tito in Kardelj, se ne strinjajo s pisanjem Dela in Tovariša in jih ne prepriča šablonsko ponavljanje šlagerjev nekih Snuderlov, Ziherlov in drugih. To, da so imeli stike z Zahodno Nemčijo — če so jih res sploh imeli! —, da so prejemale podpore in orožje, se jim ne zdi važno: morda hočejo s tem pokazati, da OZNA res ne obvlada več situacije in da ji je večina ljudi ušla izpod kontrole, morda — računajoč, da so še danes na svetu tako naivni kalini, kakršne je v letih 1943-45 lovil Louis Adamič s svojim krogom rdečih publicistov. Naj Marušič in z njim vsi drugi vedo, da je tega obdobja že zdavnaj konec. Vedo pa naj tudi, da je bil sodni prijem obtoženih zaradi „diverzanstva“ sila koristen slovenski povojni, politični emigraciji: če jih je ob tako drobnem odenku treh oseb pred sodiščem strah, kaj bo dejal svet, potem vemo, da jih je vsak večer, na vsakem sestanku mnogo med njimi, ki v skrivnem kotičku srca mislijo, kaj emigracija dela, kdaj se bo kolo zavrtelo...

Za nas v tujini je zaključna misel procesa samo ena: ne odnehati, biti in udarjati po komunizmu kjer koli in kadar koli, dopovedovati svetu o suženjstvu v naši domovini, dokazovati znova in znova, da doma svobode ni, da se je mogotci boje.

Za Kregarja, Jevška in Berlota pa vsi povzdignimo oči k nebu s prošnjo, da bi jim Vsemogočni dal moči, da bi vzdržali. —et—

ZIVELA SVOBODA!

V zadnji okrožnici ljubljanske nadškofije je bilo objavljeno naslednje opozorilo:

„Spominske podobice. Pri podobicah, ki jih dajemo v spomin na mision ali podoben versko pomemben dogodek, moramo paziti na predpise zakona o tisku (Ur. list FLRJ 45/1960, str. 814 sl.). Slike, „izdelane na tiskarski stroj ali razmnožene po kaki drugi mehanični ali kemični poti in

namenjene javnosti“, spadajo po 15. členu zakona pod tisk. Člen 19 istega zakona pa nareča: „Na vsaki tiskani ali kako drugače razmnoženi stvari, ki se štejejo v smislu tega zakona za tisk, morajo biti navedeni: naziv oziroma priimek in ime ter naslov izdajatelja in tiskarne, če je bila stvar natisnjena v tiskarni, ter kraj in leto natiska ali razmnožitve.“ To velja tudi za besedilo na hrbtu podobice. Isto velja za vse sporede misijonov in podobne stvari.“

Tako okrožnica ljubljanske nadškofije.

Kaj izvemo iz nje? Pove nam, kako premetenih načinov se poslužujejo komunisti v preganjanju kat. Cerkve in v oviranju dela cerkvenih oblasti. Tokrat so privlekli na dan določila komunističnega tiskovnega zakona ter opozorili cerkv. oblasti, da se ga morajo točno držati tudi pri tiskanju in izdajanju spominskih podobice in vabil za udeležbo pri misijonih. Od kat. duhovščine zahteva, da mora na vsako podobico na njenem hrbtu točno navesti ime in bivališče izdajatelja in tiskarja. Tega besedila je pa toliko, da za kako molitvico sploh ne bo več prostora.

Komunisti hočejo s to zahtevo doseči, da bo izdajanje podobice v bodoče združeno še z večjimi težavami. Še težje bo namreč dobiti tiskarja, ki bi jih tiskal, ker se bo vsakdo bal posledic. Kajti nihče, ki hoče pod komunisti uživati njihovo zaupanje in imeti mir, se ne izpostavlja s tiskanjem verske literature. Kdor pa to dela, komunisti že poskrbe, da ga z najrazličnejšimi ovirami kmalu spravijo do poslušnosti.

Zahteva po dobesednem izvajanju gornjega zakonskega predpisa je absurd. Tega nikjer v svobodnem svetu ni. Komunisti to dobro vedo in omejenih zakonskih določil za tiskanje vabil za svoje prireditve nikjer ne izvajajo. Kadar je pa v vprašanju idejni nasprotnik komunizma, je treba seveda tiskovni zakon izvajati v vseh podrobnostih, pa čeprav to privede še do tako velikih absurdnosti, kot je navajanje imena in bivališča izdajatelja ter tiskarne na Marijinih podobicah in podobicah kakega svetnika.

S takimi in podobnimi ukrepi komunisti samo znova potrjujejo, da niso opustili svojega nastopanja proti kat. Cerkvi. Znova nam dokazujejo, da izkoristijo vsako priložnost za oviranje dela kat. duhovščini pri vzgajanju ljudstva v verskem duhu in v duhu kat. morale. Potrjujejo, da kat. Cerkve pri svojem delu v domovini ni svobodna. To vidimo tudi iz tega, da v javnih publikacijah ni dovoljeno objavljati ničesar, kar bi spominjalo nanjo. Npr. križa ne najdete nikdar in nikjer v nobenem komunističnem listu. V nobeni osmrtnici ga ni, še v osmrtnici za umrlim duhovnikom ne. Pa ne, da ljudje ne bi želeli imeti tega svetega znamenja ob sporočilu smrti svojega rajnega. Kaj še! Ne smejo ga objaviti, ker tega ne dovoljuje komunistična oblast!

Vse to znova zgovorno potrjuje, da komunisti dosledno zasledujejo svoj cilj: razkristjanjenje slovenskega naroda, da bi ga laže zavajali v materializem. Zato neprestane ovire kat. Cerkvi in vsem ostalim cerkvam pri njihovem delu. Da je temu tako zgovorno potrjuje gornje opozorilo komunistične oblasti ljubljanski nadškofiji glede tiskanja in izdajanja podobice in vabil za misijone.

(Iz Svobodne Slovenije, 7. 2. 1963.)

BRALI SMO

KRALJEVA DEDIŠČINA

(Nadaljevanje)

„31. marca (1943) sem pisal Churchillu, sprašujoč ga za nasvet glede moje poroke in nameravane preselitve v Kano. Navedel sem tudi, da bi bil rad spuščen s padalom v Jugoslavijo in se tako pridružil uporniškim silam generala Mihajlovića; mislil sem, da bo moja navzočnost v veliko moralno oporo in da bo v obilni meri prispevala k našim naporom za združitve vseh uporniških sil v deželi. 15. aprila sem prejel Churchillov odgovor. Dejal je, da bo rad podprl moj nameravan obisk na Srednjem Vzhodu, ker je trdno prepričan, a bi to pomenilo opogumljenje mojih čet tamkaj in tudi naroda v Jugoslaviji. Dejal je dalje, da ne more odobriti mojega načrta o odhodu v Jugoslavijo in njemu sledečega združenja z narodom, kajti več bom koristil, tako je menil, ako se bom vrnil šele v trenutku osvoboditve.“ (121-2)

(Peter II. navala na str. 122-3 podrobnost o težavah v odnosih med Srbi in Hrvati v vladi, posebej o neodjenljivem stališču Hrvatov glede banovine Hrvatske, njenega proračuna v času vojne, šubašičeve vloge pri reševanju teh zadev in o nevzdržnem stanju, v katerega je zašel predsednik vlade Jovanović, čigar odstop se je izvršil aprila 1943. Predsedstvo je prevzel Miša Trifunović.)

„Kmalu po sestavi nove vlade je Eden povabil predsednika Trifunovića, zun. ministra Milana Grola, podpredsednika dr. Jurija Krnjevića in generala Petra Živkovića, ki je v vladi zastopal vojnega ministra Mihajlovića. Eden jim je povedal, da se bliža trenutek velike ofenzive, in da so v teku priprave za izkrcanje na Jadranu. Dejal je, da bi bilo primerno, ako bi Jug. vlada mislila na preselitev v Kairo, kakor je to že naredila grška vlada. Imenovani gospodje so hoteli razpravljati na široko podrobnosti te informacije v vseh ozirih, pa je Eden presekal vsa njihova vprašanja s svojim vprašanjem: „V kolikem času ste v stanu zapustiti deželo?“ Po njegovem bi bil mesec dni dovolj za vse priprave. Pred odhodom v Kairo je sovj. ambasada priredila sprejem meni, moji materi in vladi. V pozdravnem nagovoru je poslanik Bogomolov hvalil Mihajlovićevo junaško gibanje, ki je neprecenljive vrednosti pri zadrževanju nemških divizij z ruske fronte. Šel je tako daleč v svoji hvali, da je trdil, da so po njegovem četniški vojni naporu takoj za naporu Rdeče armade.“ (123-4)

Priprave za odhod so povzročile novo krizo v vladi, kajti dr. Krnjević je odklonil odhod, dokler se hrvatsko vprašanje ne reši. Dr. Krnjević je, kakor pravi Peter II., „ozko sodeloval z angleško obveščevalno službo in delal na tem, da se sestavi takšna vlada, ki bo sprejela odstranitev Mihajlovića.“ (str. 124) Novo vlado je sestavil Božidar Purić. „Vsi člani vlade so bili pripravljeni takoj odpotovati v Kairo in sodelovati z zavezniki pri

pripravah na prihajajoče dogodke. Z dr. Purićem sva bila sporazumna v tem, da je njegova vlada začasna in da bo kot taka le zaprla vrzel do povratka v Jugoslavijo, ko bi ljudstvo izbralo svojo lastno vlado.“ (124)

„Purić je na žalost naletel na opozicijo in kritiko s strani političnih klik izven vlade. Te skupine so zahtevale, da mora rešiti vprašanja, ki so ostala nerešena od prejšnjih vlad, nekatere od njih pa so bučno zahtevale odstranitev Mihajlovića z ramenom vzpostavitve stikov s Titom in združenja jugoslovanskih uporniških edinic v eno telo. Najbolj vztrajno je to zahteval Branko Čubrilović, ki je bil minister v Jovanićevi vladi in je sedaj Titov človek. On je bil v stalnih stikih s sovjetsko ambasado v Londonu in je ozko z njo sodeloval, seveda vse po navodilih iz Moskve.“

„Želeč se pogovoriti s stricem Bertie-Jem (=kralj Jurij VI.) o problemih in pred mojim odhodom v Kairo, sem mu pisal, ako bi ga mogel videti, in povabil me je v Balmoral... Šel sem v Balmoral s pribočnikom... Ves čas mojega bivanja je bilo vreme lepo in škotska dežela zelo lepa. Mnogo sem ribaril in stikal za srnami v gozdu skupaj s kraljevim gozdnim upraviteljem. Ker nisem imel svoje puške, mi je princesa Elizabeta prijazno ponudila svojo — in ustrelil sem srnjaka. Ob drugi priliki sta me Elizabeta in Margareta povabili na izlet z vprego na ponyjih.“ (125)

„Ob večerih sem se pogovarjal s stricem Bertiejem v njegovi delovni sobi. Pokazal sem mu Churchillov odgovor na moje pismo in ga prosil, naj mi pomaga v moji želji, da bi se poročil pred odhodom v Kairo. Svetoval mi je, naj se s svojo vlado namestim v Kairu in poročim tam odn. se vrnem v London kasneje in se poročim. Omenil mi je primer strica Georgie-ja (=grškega kralja), ki je že bil v Kairu. Odločno je bil proti moji želji, da bi se s padalom spustil v Jugoslavijo. Po njegovem je bila moja navzočnost izven domovine bolj koristna za nje osvoboditev kakor pa pet pedi pod zemljo. Omenil mi je mojo mladost — takrat sem bil star devetnajst let“ (=poleti 1943) (125/6)

„Razpravljala sva o splošnem vojaškem položaju z optimizmom, ki je tedaj vsenaokrog vse zajel. Slišal je o nameravanem izkrcaju na Jadranski obali, nad katero sem bil osebn. silno navdušen, kajti v njem sem videl najlažji in najbolj uspešni način napada na Nemce. Stric Bertie se je strinjal z menoj in dejal, da bo storil vse za uresničenje teh načrtov; dodal pa je, da vse zavisi od razvoja dogodkov okrog Sredozemskega morja... Kmalu po obisku v Balmoralu sem prejel povabilo na obisk pri Churchill... Kosili smo skupaj s Churchillom, njegovo gospo in hčerko Mary... Churchill je bil zelo dobre volje... Ves čas kosila so prihajale različne osebnosti, prinašajoč poročila in vprašujoč za navodila. Njegov sobotno-nedeljski počitek ni bil ravno odmor... Ko sva se po kosilu sprehajala, me je vprašal, kaj vem o tistem človeku, Tito mu je ime, vodji jugoslovanskih partizanov, ki je ustvaril veličasten odpor proti sovražniku. Dejal sem mu, da kar precej vem o Titu in njegovih partizanih, da pa mislim, da jih ni veliko in da njih boj, dasi prežet, ni bogvekak uspešen, zraven pa so večinoma že komunisti. Zatem mi je Churchill povedal, kar je vedel o teh lu-

deh. Dejal je, da je poslal svojega osebnega prijatelja stotnika Deakina v Jugoslavijo in da je bil ta mož z njim več tednov v radijskih stikih. Deakin je bil med partizani in v svojih poročilih je ugotovil, da so zelo uspešna in odlična borbena sila, dasi so bili v tistem času precej v stiski zaradi nemške ofenzive. Preko Deakina je Churchill slišal o Mihajlovičevih pričetkih „ureditve“ z Nemci in celo sodelovanja z njimi: slišal je celo, da se je Tito pritožil, češ da so Mihajlovičeve sile napadle njegove partizane v ozadju, ko se je on boril proti Nemcem. K tej točki sem pripomnil, da sem od Mihajloviča slišal ravno obratno in da je v resnici Titova taktika bila takšna. Dejal sem tudi, da nimam nobenih informacij o neki „ureditvi“ ali sodelovanja s strani Mihajloviča. Poudaril sem smatrajoč takšno situacijo kot neverjetno, saj je bil Mihajlovič s svojimi soborci, ki je prvi začel odpor proti Nemcem. Churchill je dopustil možnost, da bi takšna poročila s kritiziranjem Mihajloviča ne bila nujno resnična, vendar je pripomnil, da Mihajlovičeve čete ne kažejo mnogo bojevitosti odn. mnogo škode Nemcem.“ (126/7) (Bo že.)

BORCI PIŠEJO

Gospod urednik!

Upam, da bom lahko v bližnji prihodnosti nadaljeval z vrsto člankov, ki sem jih vam pred časom poslal in so že bili v Vestniku objavljeni. Žal teh nekaj mesecev nisem mogel pisati zaradi prezaposlenosti in drugih težav, ki so nam tostran Atlantika skorajda skupne. Zato danes samo kratko pisemce.

V 12. številki lanskega Vestnika ste objavil poročilo o občnem zboru ZDSPB. V poročilu se nahajata med drugim tudi naslednja dva stavka:

„Pri tem je bilo zelo razveseljivo dejstvo, da smo se v svobodi le naučili mirno presojati drugačno mnenje svojega bližnjega. Še posebno pa je bila zanimiva ugotovitev, da so bili navzoči vsi mnenja, da dr. Bajlečev članek „Gradivo k Vetrinju“, ki ga objavlja Vestnik, ne spada tja, ker nas razdvaja...“

Kako je mogoče, da bi nas mogel razdvajati opis dela slovenske zgodovine in sicer tistega dela, ki pomeni za nas Slovence resnično in pravo tragedijo? Ali ne slišimo in čitamo že vsi povojno dobo pozive in prošnje, da naj tisti, ki kaj vedo iz dobe vojne in komunistične revolucije, vse to pogumno in odkrito zapišejo, ne glede na levo in desno? Te pozive smo čitali v Vestniku, podpisane tudi po nekaterih soborcih, ki so bili navzoči na zgoraj omenjenem občnem zboru. Ob branju Gradiva k Vetrinju sklepam, da dr. Bajlec ni ničesar drugega storil kot to, da je ugodil številnim prošnjam in pozivom in objavil mnogo doslej še neznanega gradiva o naši vetrinjski tragediji. Nekateri poklicni slovenski zgodovinarji so mnenja, če

sem prav poučen, da pomeni dr. Bajlečev članek dragocen in doslej najbolj širnejši doprinos za poznavanje tiste dobe, ki je v tem članku popisana.

Ali nas potemtakem dr. Bajlečev članek razdvaja morda zato, ker opisuje in brani delo Narodnega Odbora za Slovenijo in ker odgovarja na številne napade na NO, ki so izšli v nekaterih časopisih — tudi v Vestniku med drugimi. Ali nas tisti napadi niso razdvajali? Ali nas razdvaja samo obramba zoper napade? Mislim, da mora biti enaka pravica za vse. Samo tisti, ki je sposoben to priznati in dejansko tudi izvajati, je dokazal, da se je v svobodi le naučil mirno presojudati drugačno mnenje svojega bližnjega.

S. Č. — Argentina

v

STOLETNICA JUŽNEGA SOKOLA

Dne 6. januarja t. l. je tukajšnje Jugoslovansko Sokolsko društvo proglasilo začetek jubilejnega leta 1963 kot stoletnice ustanovitve Južnega Sokola. Proslava je bila v Jugoslovanskem domu v Dock Sudu, Avellaneda, Buenos Aires.

Poleg članov sokolskih društev se je proslavi udeležilo tudi mnogo predstavnikov slovenskih, hrvaških in srbaskih izseljenskih organizacij v Argentini. Navzoči so bili tudi zastopniki češkega, slovaškega in ruskega Sokola, kar je dalo prireditvi še poseben, slovesen poudarek. Miloš Stare je v svojstvu tajnika Narodnega odbora poslal pismene čestitke; enako v imenu Zedinjene Slovenije prof. Lojze Horvat. Društvo slov. protikom. borcev v Argentini sta zastopala Jože Jenko in Tone Šušteršič, Konzorcij „Vestnika“ pa inž. Tone Matičič in Anton Potočar. Med navzočimi Slovenci je bilo opaziti še Ivana Šesta, zastopnika Družabne pravde; Joška Krošlja, urednika Svobodne Slovenije, nadalje Miloša Preloga, Dušana Dimnika in Radivoja Riglerja.

Proslava je potekala vseskozi v ozračju navdušenja, ki je prišlo že

takoj do izraza ob zvokih Jugoslovanske in Sokolske himne in ob pojavu člana Sokola v slavnostnem krogu, ki je sprejemal pozdrave delegatov in jim pripenjal nove sokolske znake. Kratke in prisrčne besede čeških, slovaških in ruskih zastopnikov, ki so bile podane v njihovem lastnem materinem jeziku, so izzvale splošne simpatije. Slavnostni govor je imel g. Janko Jazbec, ki je podal obširen zgodovinski pregled razvoja sokolskega gibanja in važnosti njegovega narodno obrambnega dela, za kar je bil ob zaključku viharo nagrajen od občinstva.

Po proslovi je med slavnostnim kosilom govorilo še več delegatov, med njimi inž. Milosav Vasiljević.

Ob tej priliki moram poudariti dve stvari, ki sta mi jako ugajali. Nisem slišal nobene tuje popevke, pač pa slovenske, dalmatinske, bosanske, macedonske in še druge pesmi: torej samo slovansko glasbo. In kar sem še opazil, je bil bratski duh, ki je vladal med navzočimi. Nikakih razlik, nobenih omizij; profesorji, delavci, obrtniki, doktorji, vsi pri eni mizi, so kramljali med seboj, peli, — zares pravo bratsko

medsebojno razumevanje. In poleg tega še različne narodnosti!

Sokolska organizacija vztraja na svoji začrtani poti! Čeprav so to vi-teško organizacijo komunisti mini-rali in jo skoraj popolnoma razkro-jili, ta organizacija živi in moram prav zato tembolj občudovati tiste člane Sokola, ki se niso dali zape-ljati od komunistov in so ostali ne-omajno zvesti svojim idealom. Spom-nim se samo na Sokolsko legijo, na domobranstvo, četnike, srbske do-brovoljce, — pri vseh teh formaci-

jah so delovali, veliko prispevali, veliko žrtvovali ti odločni Sokoli, dá, mnogi žrtvovali tudi svoje živ-ljenje v boju za našo boljšo bodoč-nost, proti našemu skupnemu sov-ražniku. In prav zato mora biti že-lja nas vseh, da bi Sokolska orga-nizacija postala vedno močnejša pro-tikomunistična trdnjava ter uspešno ustvarjala nove in nove postojanke, kot pravi njihova pesem: "Le naprej, brez miru..."

A. Š., Argentina

DRUŠTVENE NOVICE

Nova krajevna organizacija

V decembru smo ustanovili novo krajevno rgarizacijo, ZDSPB v Batawi, Ontario, Kanada. Čeprav je za enkrat še maloštevilna, je vendar zelo de-lavna in v marsičem zgled drugim, večjim organizacijam.

Vse nove člane iskreno pozdravljamo v svoji sredi in jim želimo, da bi se vedno tako dobro držali kot do sedaj. Dobrodošli!

Spominska številka Vestnika

Predvidevamo, da bo za september izšla posebna, spominska številka Vestnika, ki bo posvečena 20. obletnici Turjaka, Grčaric in kočevskega „procesa“. Že zdaj naprošamo vse, ki bi mogli za to priliko kaj napisati, da to kmalu store. S tem bodo združeni posebni stroški, zato vse člane že vnaprej prosimo, da skušajo kaj darovati v tiskovni sklad. (številka bo šla v tisk koncem julija, zato morajo biti dopisi v uredništvu najkasneje do 10. julija.)

Naši invalidi

Poročila po raznih časopisih nas vedno bolj prepričujejo o važnosti naše dolžnosti podpiranja invalidov in vdov. Iz srca se zahvaljujemo vsem, ki so kaj prispevali pri božični nabirki. Vse je bilo poslano socialnemu referentu, imena darovavcev pa bodo objavljena v našem listu. Odborom priporočamo, naj tudi za naprej mislijo na naše reveže, katerim smo po svojih močeh dolžni pomagati.

Tiskovni referent ZDSPB

Naslovna stran VESTNIKA predstavlja del zasnežene Gorenjske, s katero Vas bodo vedno vezale lepe slovenske pesmi izdane na ploščah VESNA.

45 rpm V —	401	Nebó žari	Vasovalci
E. P.	402	Na klancu sva se srečala	Bratci veseli vsi
	403	Dolerjski vozniki	Vasovalci
	404	Krjavelj pri Obrščaku	SKA — Bratci veseli vsi
	405	Kmetič praznuje	Moulin Rouge
	406	Škrjanček poje, žvrgoli	Sestre Fink
	407	Fantje se zbirajo	Vasovalci
	408	Kristus je vstal	SPZ Gallus
	409	Imam tri ljubice	Vasovalci
	410	Ostal sem sam	Moulin Rouge
	411	Mlin	Mladinski zbor Gallusa
	412	Naš dedek	Bratci veseli vsi
	413	Kje so moje rožice	Slovenske mladenke
	414	Slovo v mesečini	Aemona Dancing
	415	Vipavska	SPZ Gallus
	416	Gasilska polka	Moulin Rouge
	417	Petnajst let	Mešana
	418	Na mostu	Bratci veseli vsi
	419	Minuli časi	SPZ Gallus
	420	Zvezda srebrna	Aemona Dancing
	421	šumi gozd	Slovenske mladenke
	422	Mladi vojak	Mejaši
	423	Noč božična	SPZ Gallus

Plošče dobite pri vseh zastopnikih JADRANA v Argentini, Avstraliji, Brazilu, Kanadi, Uruguayu, USA in Venezueli.

Po pošti pošilja

Jadran S. R. L.

25. de Mayo 533/3 — Buenos Aires — Argentina

Correo
Argentino
Suc. 7

TARIFA REDUCIDA
Concesión No. 6830
22-I-1962

Propiedad Intelectual
N° 700070
Ramón Falcón 4158 Bs. As.